

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Götheborgske

Spionen.

 Lördagen, den 12 April, 1766.

Du fåra Öfwerflöd, jag har mycket otalt ännu med dig. Somlige se dig endast an på din wakra sida: somlige hålla dig för et nödwändigst ondt; och fast ingen nu mera wil uppenbareligen förswara dig, har du likwål gynnare uog. Man föregifwer, af hemlig fruktan, at du torde blifwa förwist, en ren omögelighet, at affkudda dit of; och således erkänner man ej otydeligen dit tyranni. Förlåt mig, om den upröriske Spionen reser dig up en schawott, i ställe för ärestod.

Öfwerflöd är et misbruk af rikedomar, det är sant: et misbruk, som öfwerändakastar all ordning, och förwänder hela werlden. Det blandar ihop nedrige och förnåme: hwad ondt är däruti begrafwet? torde någon säga. Jo, som en säfång högdragenhet är mior åt öfwerflödet; så födas ungar af samma art, i nedstigande grader, oräknelige. Hela den gemena affkommant wil synas högwålboren: hwar och en skal åtminstone wara något mer, än han är; tills allesamman omsider blifwa lika prunkande, och den ene

P

swårligen

svårligen kan Piljas från den andre. När nationella tankesättet blifvet sådant; äro frukterna lätteligen uträknade: slöseri, tillika med armod och weklighet, samt osmak för arbete. Wacker afföda! Wacker utsigt i flera tidehwarf!

Om det onda stadnade inom et samtida slägte; wore mycken tröst öfrig. Men detta sker, ty wår! icke. Hwad förödelse medförer icke öfwerflödet i framtiden? Huru säger en annan Spion öfwer detta ämne? „Ingen ting i werlden förminskar folkhopen så mycket, som öfwerflöd. Det huggar wisseligen af senorna på den almåna folkökningen; och skadar mer ensamt, än både frig, pest och hunger sammantagne. Sedan smittan bredt ut sig til alla stånd; har nästan ingen lågenhet at giftas, eller at aflla barn, om man åndteligen gifter sig. Kläder, granlåt och demanter göra lifsom ofynliga mord, och döda framför sig.

„Alt hwad som omringar öfwerflödet, gynnar lika så litet folkökningen. Stor betjening af bägge könen, som aldrig gifter sig, gör en hiskelig tomhet i människjo-slägtet.

„En Herre, som har 40000 livres inkomst eller ränta, gör så mycket, at 20 medmänniskjor mindre födas årligen. Näpligen gifwes en hederlig Fru nu snart i Frankerike, som icke har 4 til 5 dötrar fring om sig, hwilka gråna och tråna bort, utan at lemna någon afföda. Hwad jämmerlig skada för Fäderneslandet, at så förfärligen mycken ogift ungdom möter öf i bägge

„bägge könen? Jag borde ej sagt ungdom, utan
„gamle och unge enstöringar.

„Soldaten i Frankerike, som utgör et wida
„större antal än laquaierne, gifter sig ej heller.
„Det är förbudet för dem, som bidraga til Kro-
„nans heder, at arbeta på statens inwärtens styr-
„ka: det är förbudet för dem, som af skyldighet
„förspilla sit och andras lif, at gifwa någon er-
„sättning; och hele krigshären, som stupar både
„för kulor, köld och annan olägenhet, ja, som
„måste 5 gånger på hwart hundratal förnyas,
„går ur människors åsyn bort, utan at lemna
„några leswande minnesmärken. Samtid och
„framtid gömes i samme högar.

„Som nu dessa och flera orsaker å ena sidan
„hindra människor at framallstras; så föröder å
„andra sidan en skamlig sjukdom de födde. Lid-
„lighet, en frukt af fattigt öfwerdåd, har redan
„kastat sit gift i alla stånd; och förswagat natu-
„ren så grusweligen, at denna råtnu frambrin-
„gar endast uslingar, hwilke förälldrarne redan
„satt ur stånd, at hämma folkebristen. Sådant
„arf är det wissaste, som en förswagad far lem-
„nar sina barn, och detta går wist icke ifrån släg-
„ten. Utan at sjelf hafwa förskända seder, blif-
„wer mången af sådan uselhet angrepen: det är
„nog, at hast en olyckelig härkomst.“

3 Frankerike prädikar man ur så alswarsam
ton: söga fattas, at samma dunderord och hårda
lexor äro lämpeliga til Sverige. Männe icke
här så wäl, som där, en narr efterapar en tok,

helst i klådebråger? Ingen wil gifwa den andre något efter; och därmed gör hwar och en sin stat årligen drngare. Behofwen ökas ouphörligen, och från inbillade blifwa de werkliga, förån man tror. Omfider råkar Nationen, hel och håller, i skuld öfwer dronen, och korteligen sagt, i elände. En annan gång öfwer samma ämne mera.

Sago-brott om staden Luntertun.

Det är en glädje, at se gamla Götiska handlingar åter läggas för almänhetens ögon. Wi hafwe mycket förråd i våra sagor; men måste doch förskrifwa de gamlas kampa-qwäden från Danmark. Det war något märkwärdigt, at råka på en wisa om Thor i Hafsgård, eller kanske Usagård, när han tappade sin hammar, och want honom igen, genom åtande och drickande, af Tosses grefwen, kanske Rimtussarnas Förste; et läckert drag utur Edda! Likaledes, at Widrick Werlandson bodte i Halland: i Halland dricka Per Widrick med kämpar sin. Man får ibland höra små stumpar om Swen Felling, om Swen Wänwud, om Sigward Maren, Swen i våra gillen. Men detta är litet emot upfinningen, man erhållet om den i gamla tider widberömda staden Luntertun.

Man har gjort Europa upmärksam öfwer Italienernas eller Neapolitanernas Herculanium, som framgifwet så rara minnes-märken, at folk aldrig funnat lyckeligare sfslosättas, än då de gräfwet i för-

förfärliga afsehopar. Men upfinningen af Luntertun intresserar mer det almänna. Hunahals wore kanske glömt, om ej kyrkan behållet namnet, och Odenshala förtjenar all upmärksamhet, såsom utan gensägelse den aldrasförträffeligaste bland alla Sveriges lägenheter, at hafwa en handelsstad. Tusende gånger har jag knutat i mit sinne dåröfwer, at ingen stad blifwet dår anlagd, och at dår ej står et Benedig. Men olyckliga och ömfeliga förändringar! Förstörelser och ödeläggelser hafwa waret vår lott: Skal man wäl tänka på, at våre städer kunna antingen uprefas utur sit grus, eller stiga åter til sin förra härlighet? I tilkommande Borgare, som wärläggen eder om fosterlandets wäl, och blifwen hugnade af både höge och låge i detta edart upslåt: jag får ock aldrig se eder: men det är mögeligt, at j ock blifwen fornålsfare, och råken på et sago-brott här, och et annat dår, och til åsventyrs på dessa rader. Föragter aldrig eder kallelse; warer aldrig stolte; wakter eder för agg och förmåtenhet. Jag skrifwer icke mer; ty edra städer blifwa då detsamma, som Luntertun är nu, och måste olyckligen förblifwa.

Förarge sig ingen öfwer min wåmodighet: jag tänker hwarcken på Troja eller Carthago, ja icke heller på Björkö. Hwad är Konghella emot sin förra styrka? hwad Falkenberg emot sin förra högd? och Luntertun ligger ändå wårre i mörker och glömska.

Jag kan ej erinra mig, at jag så ofta sedt detta

älsfeliga namnet Luntertun, som jag läset om Trapezund, om Mündien, om Prester Johannis land. Jag har endast sedt det i den härliga boken Keinike Boff, den jag äger på Swenska, Danska, Platt-Tyska och Latin, til bewis om hannes rara wärde; jag önskar, at denna boken måtte af et lärdt och flokt salskap tagas för händer, och utgifwas med politiska, historiska och öconomiska noter: ty om ock ingen jägare wore; så skulle på 10 år wære syrfotade Keinikar ej kunna så öka sig, at de bleswo så många, som de tvåfotade. Men til Luntertun igen.

Namnet är swårt at förklara. Den sista stafwelsen är nog tydlig. Tun, eller Tuna, betyder stad. Et gammalt hederligt ord, som nu endast finnes i Angeland, Town, där det ock tyckes, som städer regnat ueder, och må alle wäl, utan at förskriwa ost ifrån Dansig, spannemål från Riga, och casse från Holland. Wi hafwe likwäl i Sverige några så ändelser af Tuna, såsom Sigtuna, Eskilstuna, m. m. bewis, at de fordom waret mäktige, fast nu i werldens yttersta tid så af sig komme = = men jag kan ej säga stort om dem: ty jag har hwarken waret där, ej heller tänker jag komma.

Men då Sigtuna är Sigwards, och Eskilstuna Eskils stad; hwars är då Luntertun? Bland alla gamla namn, som äro bekante ända til och med Edda, fins ingen som hetat Lunter. Jag understår mig ock at tänka, det Luntertun waret så dräpelig i sin höghet och wälmagt, at han ej funnat

kunnat nämnas efter en man; utan efter et ådest
 folk, som Götteborg efter Götter, Hunahals
 efter Huner? Ja Lunter, Lunder, Luntger; nej,
 jag är aldeles wilrådig. Lyst, Gepider af Ge-
 par. Lunter af stridsmän, som stutet med lunte-
 gewär. Nå, det låter höra sig, och gifwer til-
 lika bewis, at städer ej förwaras så wäl med
 krigsmagt, at de ju kunna falla. Luntertun, som
 kunnat bulra med canoner och mörsare, ligger,
 likasom det stolta Carthago. En spegel för alla
 tider och städer, at den som stref de felicitate
 reipublicæ magis arte quam marte paranda,
 stref sant. Et inkast höder jag: Luntertun war
 bygd, innan kret blef upfunnet. Twi den har-
 men; där föll en läro-gifning. Nå, stor sak,
 jag kan altid få en annan lika så orimlig. Lun-
 ter, så plåga gamla uöfliga böcker kallas. Lun-
 tertun betyder en stad, där man slitet böcker, och
 waret slitig at läsa de gamlas skrifter. Nu sant
 jag på rätta uprinnelsen. Luntertun betyder en
 stad, där man håller dem i heder, och besordrat
 dem, som låset gamla lunter eller böcker. Huru
 har han då kunnat så falla? Jo, afund och agg
 har utan gensägelse mördat flera städer, än alla
 krigsrustningar. Desse senare åro som en hetfig
 feber, hwilken hwart tionde år borttager 20 männi-
 skor; men den förre som bränwin, hwars mis-
 bruk hwar månad borttager ej mer än 2. Ach
 hoksynte! sade min lärde wän, Truls Sjelf-Klok.
 Nu höder man, at Luntertun legat i det Philo-
 sophiska landet; det är ej under, at han fallet.
 Nej, min käre Truls, jag wil ha den äran, at
 tjena.

tjena honom. Om man låset lunter på det wis, som nu sker i Abyssinien, där man endast gräfwer i gamla handlingar, at winna förmåner för den ene staden, på den andres kostnad, och försummar de tilfällen, som gifwas til handel, sjöfart, handwerk, och alla stadsmanna nåringar: och rätt med et ord, min högwise Truls, om edra städer woro aldeles utan dem som låset, och äga bokwett; så kanske de, snarare än i tron, skulle bli lika luntertun. Och då det ordet lunta betyder en föragtad bok, så torde ordsaken til luntertuns fall ligga i namnet. En stad, där man föragtat de lärde. Jag är ej af deras orden, och kan sålunda ej wara partist härutinnan.

Slutet en annan gång.

Stadsnyheter.

Inkomne äro Skepparne Willien Lubben Lust ifrån Gröningen med barlast, Ralph Gibson ifrån Hamburg med dito, Rob. Mayer ifrån Lieth med dito och tobaks-blader, Anders Bräcke ifrån Croßwyk med salt, och Swen M. Palm ifrån Bourdeaux med win och brännwin.

Utgångne äro Skepparne Charles Hill til Stockton med järn och bräder, Olof Anderson Wik til Hamburg med järn.

Små Kyrko-tidningar.

Man förer nu mera in i Avisor, som en raritet, at Församlingar wisa någon enighet wid Prestwal. Här i stiftet har man nästan inga historier af det slaget på flera år, utom Tegneby, där Communnistern, Hr. Arwid Grön, nyligen sådt enhälligt fallelse wid Kyrkoherde-walet.